

Arkeologi i nord

Frans-Arne H. Stylegars sider om arkeologi og historie

Denne bloggen

30 november 2013

450 år gammelt stabbur er Lyngdals eldste stående bygning

Hvor finner man Lyngdals eldste bevarte bygning, og hvor gammel er den? Svaret må gis med et visst forbehold – det kan jo hende at det fremdeles skjuler seg eldgamle bygninger bak relativt moderne panel enkelte steder, men: Et nokså anonymt utseende stabbur på Gitlestad i Kvås er foreløpig i særklasse eldst. Det er nemlig oppført så tidlig som i 1550-årene.

Det var bur eller stabbur (stolpehus, bu, matbu) på alle gårder i gamle dager. De ble brukt til å oppbevare mat i. Som navnet tilsier, stod buret alltid på stabber eller stolper. Typisk er det også at trappen er plassert litt ut fra bygningen. Både stabbene og trappeplasseringen er tiltak for å holde buret fritt for mus og andre smådyr.

Av og til blandes bur sammen med loft, men det er rent faktisk tale om to helt forskjellige bygningstyper med ulik funksjon. Loftet var en stasbygning som først og fremst hørte til storgårder i middelalderen og senere. Denne bygningstypen er dessuten beregnet til boligformål, og loftet har alltid minst to etasjer og utvendig trapp. Selve loftsrommet er et soverom. Det eneste gjenværende loftet i Lyngdal, ja i hele dalføret, er Kvellandsloftet. Det ble for få år siden årringsdatert til ca. 1695. Det er bevart flere bur i kommunen, men det på Gitlestad er eldre enn samtlige.

Årringsdateringer

Dendrokronologi – eller årringsdatering – tar utgangspunkt i studiet av variasjonene i trærnes årringer. De fleste vet at man kan bestemme alderen til et tre ved å telle årringene. Det er sikkert færre som vet at mønstret av brede og smale årringer fra mange trær kan brukes til datering av arkeologiske og historiske monumenter. Videre kan dette mønsteret brukes til å bestemme opprinnelsessted for tømmer som er brukt til bygninger, fartøyer eller andre trekonstruksjoner.

Grunnlaget for metoden er det faktum at trær av samme art vil vokse likt når de vokser under like betingelser. Det betyr at alle trær vil danne en bred årring i en god vekstsesong og en smal årring i en dårlig. Normalt avhenger veksten først og fremst av klimaet i trærnes vekstsesong, og det gjør det mulig å utarbeide kurver for et landområde som viser variasjonen i tykkelsen av trærnes årringer. En slik kurve kalles en grunnkurve, og den kan rekke flere tusen år bakover i tid. I samarbeid med Nationalmuseet i Danmark har Fylkeskonservatoren arbeidet i mange år med å utarbeide grunnkurver for eik og furu i landsdelen. Det er disse kurvene som nå gjør det mulig å tidfeste stadig flere gamle hus blant annet i Lyngdal.

Buret på Gitlestad

Buret på Gitlestad (bnr. 3-5) ble delvis istandsatt av Reinert Olsen Gitlestad for nokså mange år siden. I dag er det panelt utvendig, stabbene er borte og det står litt uheldig plassert. Men det viktigste er at bygningen er tatt vare på, for den er altså svært gammel. Buret er oppført av furu og eik, slik skikken har vært her i dalen. Fra seks av eikestokkene, dels fra veggømmeret og dels fra gulvplankene, har vi tatt ut prøver med et dertil egnet bor. Alle prøvene ble deretter lagt under mikroskopet på laboratoriet i København og sammenlignet med grunnkurven. Resultatet: Tømmeret er hogd i tre omganger, med en hovedfase rundt 1550. Tre av stokkene er fra denne fasen, som vi må regne med også er byggetidspunktet. To andre stokker kan dateres til ca. 1585, og én veggstokk er fra et tre som ble felt så sent som rundt 1870. Den siste må i hvert fall være fra en reparasjon.

I over 450 år har altså stabburet vært på Gitlestad. Det er så gammelt at den som bygde det, må være født mens Norge fremdeles var katolsk. Da det prektige loftet på Kvelland ble bygd, var Gitlestadburet allerede 150 år gammelt. Det var en olding også det store fjellskredet på Gitlestad skjedde i 1698. Under uårene 1807-1814 var buret et kvart årtusen gammelt! Gitlestadburet fortjener å restaureres tilbake til gammel prakt. Såpass må vi kunne unne en 450-åring.

Posted by Frans-Arne Hedlund Stylegar at 11/30/2013 10:25:00 a.m.

Ingen kommentarer:

[Legg inn en kommentar](#)

Links to this post

[Opprett en link](#)

[Nyere innlegg](#) [Eldre innlegg](#) [Start](#)

Abonner på: [Legg inn kommentarer \(Atom\)](#)

Frans-Arne Hedlund Stylegar

Arkeolog Frans-Arne H. Stylegar er fylkeskonservator i Vest-Agder.

[Vis hele profilen min](#)

Søk i denne bloggen